

(/)

🏠 (/) > 2. Verdenskrig (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Franz Stangl

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/mefistoles-marionet>)

Franz Stangl

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2398

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/franz-stangl>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/franz-stangl)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/franz-stangl](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/franz-stangl)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/franz-stangl&title=>)

Anders Otte Stensager

Franz Stangl. Fra eutanasi til jødeudryddelse

People's Press 2020, 495 sider, ill.

Anders Otte Stensager er arkæolog, med speciale i Holocaust-arkæologi, og forfatter. Nu er han bogaktuel med en biografi om den østrigske massemander Franz Stangl, der under den Anden Verdenskrig var kommandant i udryddelseslejrene Sobibor og Treblinka. Kildemæssigt bygger bogen på arkivalier fra tyske og østrigske arkiver, herunder retsdokumenter. Noget af kildematerialet er ikke tidligere blevet benyttet.

Ved Østrigs indlemmelse i Tyskland i 1938 gjorde Stangl tjeneste ved politiet i Linz. Herefter gjorde han tjeneste i Gestapo, hvor han bl.a. medvirkede i diverse antijødiske tiltag for at tvinge østrigske jøder til at udvandre.

Fra Gestapo blev Stangl overført til T4-organisationen. T4 var dækningsnavn for den organisation, der fra slutningen af 1930'erne stod for mordet på fysisk og mentalt handicappede. Stangl blev tilknyttet eutanasiestalten Hartheim, hvor han indgik i den administrative ledelse.

Under indtryk af protester fra det protestantiske og det katolske kirkesamfund blev T4 aktionen droppet ned. Samtidig blev der indgået en aftale mellem T4 og SS om at overføre 120 T4 personer, herunder Stangl, til Aktion Reinhardt lejrene. Aktion Reinhardt's målsætning var den totale udryddelse af de polske jøder. Til formålet blev der opført tre udryddelseslejre på tyskbesat polsk territorium: Belzec, Sobibor og Treblinka. De 120 T4 folk var ønsket af SS, fordi de via eutanasiestabene havde fået viden og erfaringer med gasning som drabsmetode.

Først blev Stangl udnævnt til at være kommandant i Sobibor. Men han forlod Sobibor i september 1942 til fordel for posten som kommandant i Treblinka. På det tidspunkt, hvor Stangl overtog Treblinka, var lejren ved at gå i opløsning. Gaskammerkapaciteten rakte ikke til de mange jødetransporter fra ikke mindst den store jødeghetto i Warszawa. Der lå lig rundt omkring i lejren. Jødiske værdigenstande blev ikke behandlet som foreskrevet. Og sikkerheden haltede. Stangl tog fat på at rydde op og omstrukturere lejren. Treblinka blev omdannet til en effektiv mordmaskine. Herefter lænede Stangl sig tilbage og overlod den daglige styring af mordprocessen til sin stedfortræder, den brutale Kurt Franz. Stangl forblev som lejrkommandant, indtil Treblinka blev lukket ned i sommeren 1943.

Hvem var Franz Stangl? Og hvad motiverede ham til at deltage i mordprocessen? Det ville givetvis have været nemmere at "forstå" Stangl, hvis han havde været en ideologisk fanatiker og indædt antisemit. Men det var ikke tilfældet. En politichef i Linz beskrev Stangl som "karakterløs", med et politisk sindelag, som var "vægelsindet og uigennemskueligt" (s. 398). I 1970 fastslog domstolen i Düsseldorf i en retslig forundersøgelse, at Stangl ikke var "fanatisk blind" (s. 406).

Det var karakteristisk for Stangl, at han altid holdt sig på fysisk afstand af mordprocessen. Han opbyggede et billede af sig selv som bureaukraten og politimyndigheden, der tog sig af lejrens sikkerhed og mandskabets ve og vel. Han mente ikke at han havde noget ansvar for jødemordet, - og det på trods af at han i to perioder var lejrkommandant og i Treblinka havde effektiviseret mordprocessen.

Hvad der motiverede Stangl var næppe ideologisk ildhu men snarere egeninteressen. Karrierehensynet. Den økonomiske tryghed. Muligheden for advancement. Hvilket krævede, at han efterkom ordrer ovenfra. På den måde fremstår Stangl ikke som et monster. På mange måder var Stangl en helt "almindelig" mand. Hvilket nok er det mest forstemmende ved historien om Stangl.

Efter krigen undgik Stangl retsforfølgelse ved at flygte til Brasilien. Efter et længere diplomatisk tovtrækkeri lykkedes det Vesttyskland at få ham udleveret i 1967. I 1970 blev han idømt fængsel på livstid for delagtighed i mordet på mindst 400.000 mennesker. De fleste af ofrene var polske jøder.

Bogen mangler en egentlig konklusion. Det kan undre lidt, at Stensager ikke samler sine delkonklusioner op i et samlet afsluttende svar. Det ændrer imidlertid ikke på, at bogen fremstår som uhyre grundig, informationsrig, diskuterende og analytisk anlagt. Bogen skal derfor hilses velkommen som et væsentligt bidrag til belysningen af gerningsmænd som Franz Stangl.

[Historie-online.dk, den 9. december 2020]

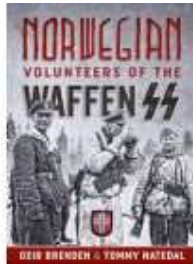
← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/mefistoles-marionet>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

DEN FÆRLIGE DRENG

(<http://www.historie-online.dk/boger/den-farlige-dreng>)

NYT BILLEDVÆRK OM FRIVILLIGE I WAFFEN SS

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/nyt-billedvaerk-om-frivillige-i-waffen-ss>)

AUSCHWITZ OG EFTER

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/auschwitz-og-efter](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/auschwitz-og-efter))

Nordjyske fortællinger

Nordjyllands Kystmuseum er gået sammen med Læsø Museum samt KaRe Podcast i det ambitiøse podcastprojekt "Genfortalt-Nordjylland".

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/nordjyske-fortaellinger>)